

การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ การจัดการห่วงโซ่อุปทานปลา* Public Policy Drives To Increase the Effectiveness Chain Management of Tilapia Business

บุญชรัส วัฒนาไพบูลย์¹, สุชนนี เมธิโยธิน, อิสระ สุวรรณบ
Puncharas Wattanaphaiboon¹, Suchonnee Methiyothin, Issara Suwannabon
สาขาการจัดการสาธารณะ วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
Graduate School of Commerce Burapha University
¹Email: Puncharus2529@hotmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาบริบทสถานการณ์ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการห่วงโซ่อุปทานปลา เพื่อหาแนวทางการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการห่วงโซ่อุปทานปลา โดยใช้รูปแบบการแบบแผนวิธี ประกอบไปด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามความคิดเห็นจากเกษตรกรผู้เลี้ยงปลา

ผลการวิจัยพบว่า

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการห่วงโซ่อุปทานปลา คือ ต้นน้ำ ได้แก่ 1) ต้นทุนในการผลิตปลาสูง 2) การขาดองค์ความรู้ด้านต่างๆ 3) ขาดแคลนเทคโนโลยี 4) ขาดแคลนที่ดิน 5) ขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง 6) โรคระบาดและภัยธรรมชาติ 7) ขาดพันธุ์ปลา 8) ขาดคุณภาพและมาตรฐาน 9) นโยบายภาครัฐไม่เอื้อต่อการปฏิบัติ 10) ขาดความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชนและเกษตรกร กลางน้ำ ได้แก่ 1) ถูกเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง 2) ขาดการรวมกลุ่มของเกษตรกร และ ปลายน้ำ ได้แก่ 1) ราคาและกลไกตลาด 2) ขาดตลาด 3) ขาดการรณรงค์การบริโภคปลา การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะที่เหมาะสมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการห่วงโซ่อุปทานปลา คือ ต้นน้ำ ได้แก่ 1) การเข้าถึงข้อมูลที่จำเป็นและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ 2) การสนับสนุนปัจจัยการผลิต 3) เกษตรกรมีการรวมกลุ่มและภาคเอกชนมีส่วน

* Received August 2, 2018; Revised August 10, 2018; Accepted February 20, 2019

ร่วม 4) เพิ่มการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการบริหารจัดการห่วงโซ่ปาลานิล 5) น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ 6) สนับสนุนการเข้าถึงแหล่งเงินทุน กลางน้ำ ได้แก่ 1) สร้างความสามารถทางการแข่งขันในตลาด 2) สนับสนุนผู้นำกลุ่มให้มีความเข้มแข็ง และ ปลายน้ำ ได้แก่ 1) มีช่องทางในการจำหน่ายเพียงพอ 2) ส่งเสริมการสร้างรายได้และการขยายโอกาสจากการเลี้ยงปาลานิลให้กับเกษตรกรและชุมชน

คำสำคัญ: ห่วงโซ่ธุรกิจปาลานิล; การขับเคลื่อน; นโยบายสาธารณะ; ประสิทธิภาพ; ความยั่งยืน

Abstract

This research aims to study the context, problems and obstacles in the management of the Nile Tilapia business to finding ways to drive public policy to increase the effectiveness of the Nile Tilapia business chain by using the mixed methodology that consists of qualitative research by in-depth interviews expert. Quantitative research; the questionnaire was used by tilapia farmers. The research found that the problems and obstacles in managing the tilapia business are: upstream are 1) High cost of production of tilapia. 2) Lack of knowledge. 3) Lack of technology. 4) Lack of land. 5) Lack of water in dry season. 6) Disease and natural disaster 7) Lack of Tilapia 8) Lack of quality and standard 9) Public policy not conducive to implementation 10) Lack of co-integration with the government. Midstream are 1) Being exploited by middlemen 2) Lack of integration of farmers and downstream are 1) Price and market mechanism 2) Lack of market 3) Lack of campaign for consumption of tilapia. While proper public policy drives to increase the effectiveness of current tilapia business chain management as; upstream are 1) Access to necessary information and exchange of knowledge. 2) Support of inputs. 3) Farmer participation and private sector participation. 4) Increase farmers' participation in Tilapia Management. 5) Introduce Sufficiency Economy Philosophy. 6) Support farmers to gain access to funding sources 2) Encouraged to strong leaders and downstream are 1) have sufficient channels of distribution 2) promote income generation and expansion of opportunities of Tilapia farming for farmers and communities.

Keywords: Tilapia business Chain; Propulsion; Public policy; Effectiveness; Sustainability

บทนำ

ปลานิล (Tilapia nilotica) เป็นปลาน้ำจืดชนิดหนึ่งซึ่งมีคุณค่าทางเศรษฐกิจนับตั้งแต่ปี 2508 เป็นต้นมา สามารถเลี้ยงได้ในทุกสภาพ ธรรมชาติ มีผู้นิยมบริโภคกันอย่างกว้างขวาง จากคุณสมบัติของปลานิลซึ่งเลี้ยงง่าย เจริญเติบโตเร็วและกลายเป็นสัตว์น้ำเศรษฐกิจของการประมงไทยมาอย่างยาวนานควบคู่กับการเพาะปลูก คนไทยส่วนใหญ่ของประเทศได้อาศัยปลาน้ำจืดเป็นอาหารบริโภคคู่กับข้าว แต่ปัจจุบันแหล่งน้ำธรรมชาติเสื่อมโทรมทำให้ปริมาณสัตว์น้ำตามธรรมชาติลดลงไปด้วย (Thipsukhon Phimpimon, 2017) การเกษตรสาขาประมง มีความสำคัญกับระบบเศรษฐกิจของประเทศซึ่งสามารถทำรายได้ให้กับประเทศเป็นจำนวนมาก จากการรวบรวมสถิติด้านการผลิตปลานิลที่ผ่านมาพบว่า การประมงน้ำจืดในปี พ.ศ. 2558 ปลานิลเป็นสัตว์น้ำจืดที่ผลิตได้มากที่สุด จำนวนกว่า 217,600 ตัน คิดเป็นมูลค่ากว่า 10,805.6 ล้านบาท (Office of Agricultural Economics, 2016) จากตัวเลขรายได้ที่ปรากฏนี้ ทำให้ปัจจุบันภาครัฐได้มีนโยบายส่งเสริมการเลี้ยงปลานิลแปลงใหญ่ที่มุ่งปรับเปลี่ยนระบบเดิมให้มีขนาดขนาดใหญ่ขึ้น เพื่อช่วยลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรรายย่อย มีการรวมกลุ่มเชื่อมโยงกับตลาดเพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างอุปสงค์และอุปทานของสินค้าและเพิ่มโอกาสและความสามารถในการแข่งขัน (Chatchai Sarikanya, 2015) ซึ่งในประเทศไทยมีแหล่งผลิตปลานิลที่สำคัญอยู่ที่จังหวัดชลบุรี นครปฐม ขอนแก่น และเชียงราย ผลผลิตรวม (Aphichart Phongsrihadunchai, 2014) และจากการลงพื้นที่โครงการแปลงใหญ่ประชารัฐปลานิล ณ สหกรณ์ผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชลบุรี จำกัด อำเภอบางพลี จังหวัดชลบุรี เมื่อช่วงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2559 พบว่า แม้ธุรกิจปลานิลเหล่านี้ จะทำรายได้สร้างความกินดีอยู่ดีให้กับชุมชนได้พอสมควร แต่ในเมื่อบริบทหลายๆ ด้านเปลี่ยนแปลงไป ได้ว่าจะเป็นเรื่องของดิน ฟ้า อากาศ ผลกระทบจากการกระทำของมนุษย์เองเป็นเหตุให้การดำเนินกิจการธุรกิจปลานิลประสบปัญหาเป็นระยะ เช่น ปัญหาโรคระบาด ประสบกับน้ำเสียที่ปล่อยมาจากโรงงานหรือจากขบวนการปล่อยสารเคมีลงแม่น้ำ ส่วนกลุ่มสหกรณ์เพาะเลี้ยงพันธุ์ปลาก็เกิดปัญหาจากการขายตัดราคาจากฟาร์มที่ไม่เข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม หรือการที่พ่อค้าคนกลางซื้อปลาไปแล้วไปแบ่งขายเป็นเหตุให้กลุ่มเสียความน่าเชื่อถือ หรือตลาดของลูกปลาเริ่มแคบลงเนื่องจากการประกอบกิจการเช่นเดียวกันมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งสมาชิกกลุ่มธุรกิจปลานิลได้สะท้อนถึงความต้องการและสิ่งที่ประสงค์จะได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะในเรื่องของวิชาการ เช่น การสนับสนุนจากทางราชการ การแก้ไขปัญหาหนี้เสีย การประกันราคา การจัดการตลาด เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงต้องการที่จะศึกษาการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการห่วงโซ่ธุรกิจปลานิลในเรื่องของการเพาะเลี้ยงปลานิล การใช้เทคโนโลยีการตลาดและราคา การรวมกลุ่มเกษตรกร ซึ่งต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งและส่งเสริมความสามารถของเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลานิล รวมถึงการส่งเสริมให้มีการบริหารจัดการแบบบูรณาการตั้งแต่ต้นน้ำไปจนถึงปลายน้ำ ให้ความรู้ สร้างความเข้าใจ และแนวปฏิบัติให้กับเกษตรกร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตและสร้างรายได้จากการเพาะเลี้ยงปลานิลให้มากขึ้นอย่างยั่งยืน และสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาไปปฏิบัติให้สัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์ภายใต้การดำเนินนโยบายด้านการเกษตรที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทสถานการณ์ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการห่วงโซ่อุปทานสินค้าของเกษตรกรไทย
2. เพื่อศึกษาการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะที่เหมาะสมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการห่วงโซ่อุปทานสินค้าของเกษตรกรไทย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงผสมวิธี (Mixed Method Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งมีวิธีการและขั้นตอนการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยลงพื้นที่จังหวัดชลบุรีเป็นเวลา 1 เดือน เพื่อศึกษาบริบทและสภาพปัจจุบันของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิล รวมไปถึงอุปสรรคและปัญหาต่างๆ ที่เกษตรกรต้องเผชิญในปัจจุบัน

ขั้นตอนที่ 2 ทบทวนแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Review literature) ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับการเลี้ยงปลานิล แนวคิดเกี่ยวกับห่วงโซ่แห่งคุณค่า (Value chain) แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะและการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายด้านการเกษตร แนวคิดเกี่ยวกับประชารัฐพัฒนา แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพ แนวคิดเกี่ยวกับความยั่งยืน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัยและแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีเนื้อหาคำถามที่ประกอบไปด้วยแนวคิดจากกระบวนการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 3 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 15 ท่าน เพื่อนำข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้นำไปสู่การสร้างเครื่องมือในการวิจัยเชิงปริมาณ ที่เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง โดยการนำข้อมูลจากเครื่องบันทึกเสียงมาถอดเป็นข้อความ จากนั้นทำการจัดระเบียบข้อมูลด้วยการจัดกลุ่มข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ ทำการสรุปข้อมูล และแปลความหมาย จากนั้นทำการตรวจสอบ เพื่อให้ข้อมูลมีความถูกต้อง และทำการสรุปผลวิเคราะห์

ขั้นตอนที่ 4 การลงพื้นที่เก็บแบบสอบถามความคิดเห็นจากเกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิลใน 5 จังหวัด (จังหวัดชลบุรี, จังหวัดเชียงราย, จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดนครปฐม) จำนวน 600 ชุด ซึ่งหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของ Yamane (1976) และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบโควตาและแบบสะดวก เพื่อนำข้อมูลเชิงปริมาณที่สามารถนำไปใช้ควบคู่กับข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อเป็นข้อมูลในการสนทนากลุ่ม

ขั้นตอนที่ 5 การสนทนากลุ่ม (Focus group) ผู้บริหารระดับสูงหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงปลานิลของเกษตรกร จำนวน 7 คน เพื่อยืนยันรูปแบบการพัฒนาการบริหารจัดการห่วงโซ่ปลานิลแปลงใหญ่ที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ได้ข้อสรุปและรูปแบบที่เหมาะสม

ขั้นตอนที่ 6 การสรุปและนำเสนอ ผู้วิจัยจะนำเสนอ รูปแบบการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการห่วงโซ่การผลิตปลานิล โดยจัดทำเป็นรายงานผลการวิจัยต่อไป

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. **ผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก** จำนวน 15 ท่าน ได้แก่ หน่วยงานของภาครัฐและตัวแทนภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องตลอดห่วงโซ่การเลี้ยงปลาชนิด 1) ผู้บริหารระดับสูงกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 2) ประมงจังหวัด 3) เจ้าของบริษัทเพาะพันธุ์ปลานิล 4) ผู้บริหารสหกรณ์ 5) ประธานสหกรณ์ผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชลบุรี 6) เจ้าของแพปลา 7) ประธานกลุ่มแปรรูปและวิสาหกิจชุมชน 8) ผู้บริหาร ธ.ก.ส. 9) ผู้บริหารบริษัทส่งออกปลานิล 10) ตัวแทนบริษัทอาหารปลา 11) ผู้บริหารกรมชลประทาน 12) พาณิชย์จังหวัด 13) สถานีพัฒนาที่ดิน 14) ประธานปลานิลแปลงใหญ่ 15) ประมงอำเภอ ใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเลี้ยงปลานิล และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก

2. **ผู้ตอบแบบสอบถาม** ได้แก่ เกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิลใน 5 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดชลบุรี จังหวัดเชียงราย จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดนครปฐม จำนวน 600 ชุด ซึ่งหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของ Yamane (1976) และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบโควตาและแบบสะดวก

3. **ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม** ได้แก่ ผู้บริหารระดับสูงหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงปลานิลของเกษตรกร ที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 5 ปี ขึ้นไป จำนวน 7 คน ประกอบด้วย 1) ผู้ตรวจการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 2) ประมงจังหวัดชลบุรี 3) ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมสหกรณ์ 2 สำนักงานสหกรณ์จังหวัดชลบุรี 4) ผู้อำนวยการสำนักงาน ธ.ก.ส. สาขาชลบุรี 5) ผู้อำนวยการส่งเสริมธุรกิจสำนักงานพาณิชย์จังหวัดสระแก้ว 6) หัวหน้าฝ่ายจัดสรรน้ำและปรับปรุงชลประทาน และ 7) ประธานสหกรณ์

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

1. **แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง** โดยเป็นการสอบถามผู้ทรงคุณวุฒิ โดยผู้วิจัยได้ส่งหัวข้อการสัมภาษณ์ไปยังผู้ทรงคุณวุฒิก่อนที่จะดำเนินการสัมภาษณ์แล้วจึงสนทนาถึงความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ

2. **แบบสอบถามความคิดเห็น** สร้างขึ้นจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการทบทวนงานวิจัยและสัมภาษณ์เชิงลึก ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยมีส่วนประกอบดังนี้

ส่วนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบเลือกตอบ (Check list) จำนวน 10 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา พื้นที่ในการเลี้ยงปลานิล ประเภทการเลี้ยงปลานิล กำลังการผลิตปลานิล ปริมาณการจับโดยเฉลี่ยต่อครั้ง ราคาขายที่ได้เฉลี่ยต่อกิโลกรัม เลี้ยงปลานิลเป็นอาชีพหลัก และประสบการณ์ในการดำเนินกิจการ

ส่วนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายต่างๆของรัฐบาล ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ จำนวน 22 ข้อ

ส่วนที่ 3 สอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลและความยั่งยืน ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ จำนวน 7 ข้อ

ส่วนที่ 4 ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการห่วงโซ่อุปทานปลาในปักษ์ใต้ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ จำนวน 11 ข้อ

ส่วนที่ 5 แนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการห่วงโซ่อุปทานปลาในปักษ์ใต้ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ จำนวน 11 ข้อ

ส่วนที่ 6 นโยบายสาธารณะ นโยบายด้านการเกษตร และยุทธศาสตร์ประเทศไทยในปัจจุบัน ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ จำนวน 11 ข้อ

ส่วนที่ 7 ความคิดเห็นในแบบอื่นๆ จำนวน 30 ข้อ

ผู้ศึกษาวิจัยได้ทดสอบคุณภาพของแบบสอบถาม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสอบถาม และคำถามในการสนทนากลุ่มไปเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้ทรงคุณวุฒิ รวมจำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง และเพื่อให้เกิดความเข้าใจแก่ผู้ตอบ หลังจากนั้นได้นำแบบสอบถามไปทดสอบความเข้าใจกับกลุ่มตัวอย่าง 3 ท่าน แล้วจึงนำไปทดสอบเพื่อหาค่าความตรง (Validity) ของแบบสอบถาม ด้วยการหาค่า IOC (Index of congruence) เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของคำถามกับตัวแปร โดยคำถามที่ดีควรมีค่า IOC เข้าใกล้ 1 และคำถามนั้นควรปรับปรุงแก้ไข เมื่อมีค่า IOC ต่ำกว่า 0.6 จากนั้นนำมาแก้ไขและปรับปรุงให้มีความถูกต้องก่อนที่จะนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

2. การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับเกษตรกรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ได้ค่าเกิน 0.7

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลปฐมภูมิ เป็นข้อมูลจาก 2 ส่วน ได้แก่

1.1 ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก 15 ท่าน ได้แก่ หน่วยงานของภาครัฐ และตัวแทนภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องตลอดห่วงโซ่อุปทานปลาใน

1.2 ข้อมูลเชิงปริมาณ จากความคิดเห็นจากเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาใน 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดชลบุรี, จังหวัดเชียงราย, จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดนครปฐม จำนวน 600 ชุด

1.3 ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (Focus group) ผู้บริหารระดับสูงหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงปลานิลของเกษตรกร ที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 5 ปี ขึ้นไป จำนวน 7 คน

2. ข้อมูลทฤษฎี เป็นข้อมูลจาก 2 ส่วน ได้แก่

2.1 ข้อมูลประเภทเอกสาร วารสาร เว็บไซต์ เกี่ยวกับการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการห่วงโซ่อุปทานปลานิล ในเรื่องห่วงโซ่แห่งคุณค่า (Value chain) นโยบายสาธารณะและการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ นโยบายด้านการเกษตร ประชากรและพัฒนา ประสิทธิภาพ ความยั่งยืน หลักการตลาด ข้อมูลเกี่ยวกับปลานิล ในประเทศไทยและต่างประเทศ

2.2 ข้อมูลจากทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศบทความทางวิชาการ การสัมมนา ตำรา เอกสาร วารสาร รวมทั้งเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องเป็นข้อมูลเสริมเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์เชิงเนื้อหาให้ครอบคลุมทุกมิติ และเพื่อเชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์การวิจัยได้อย่างเป็นรูปธรรม

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสนทนาและแบบสอบถาม ดังนี้

1. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ทำสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยจำแนกข้อมูล (Typological analysis) ตามกรอบความคิดของการวิจัย

2. ข้อมูลจากแบบสอบถาม เป็นข้อมูลที่ได้จากการสอบถาม แบ่งเป็น 2 ส่วน

ส่วนที่ 1 วิเคราะห์สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ในด้านปัจจัยส่วนบุคคล ด้วยการคำนวณค่าความถี่และร้อยละ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติและนำเสนอในรูปแบบของตาราง

ส่วนที่ 2 วิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยการใช้ค่าเฉลี่ยและร้อยละ

3. ทำการวิเคราะห์หาค่าความถี่ของข้อมูลโดยใช้สถิติ ดังนี้

3.1 สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การหาค่าความถี่และร้อยละ (Percentage หรือ %) เพื่อใช้แปลความหมายของ ข้อมูลในคำถามแบบเลือกตอบ (Check list)

3.2 สถิติสำหรับการวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ การตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ของแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และแบบสนทนากลุ่ม ในส่วนของแบบสอบถามใช้การหาค่า IOC (Index of item objective consistency) และการหาสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient)

3.3 สถิติเพื่อการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นและตัวแปรตามโดยใช้การวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis: MRA)

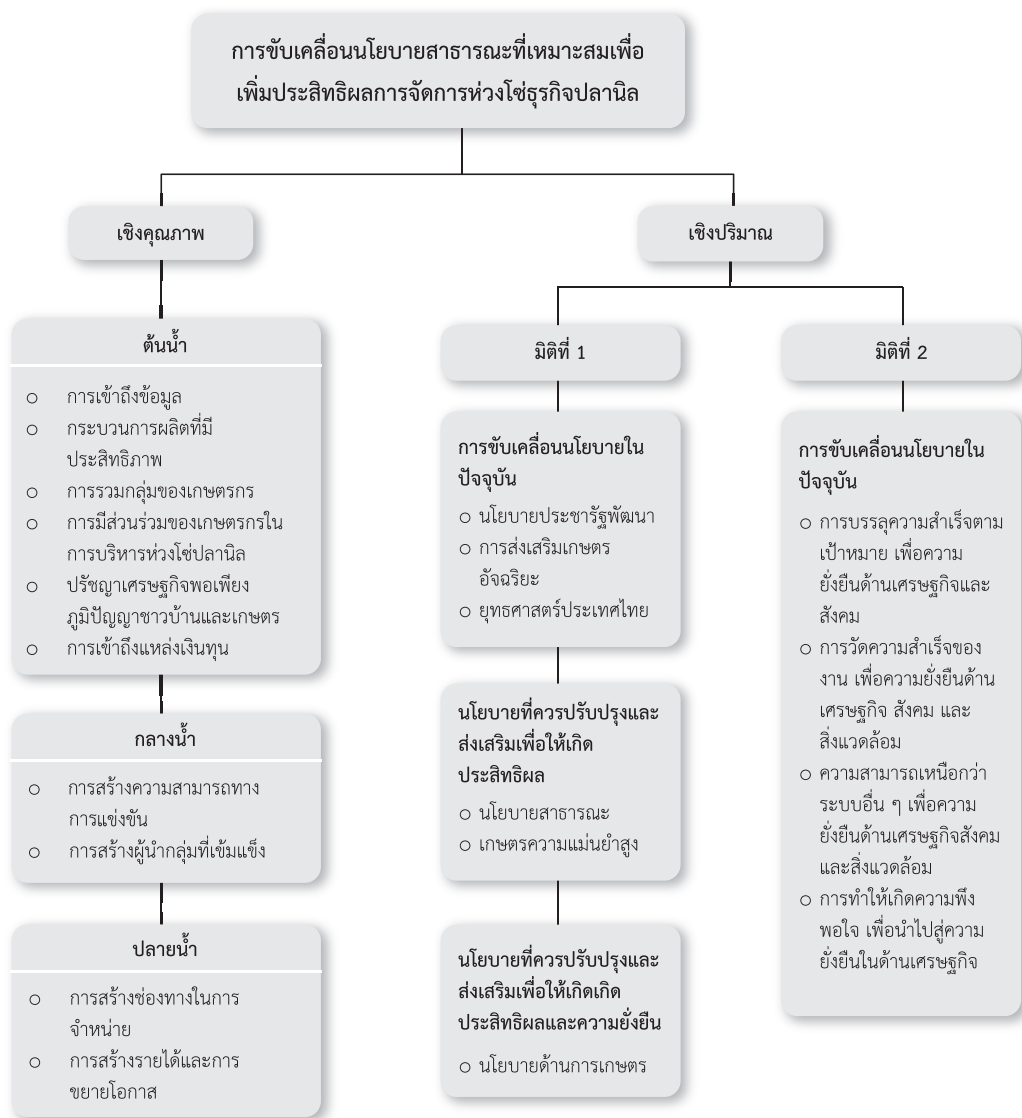
4. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และให้ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์สามารถสรุปได้ดังนี้

1. จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลและผลการศึกษา พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการการจัดการห่วงโซ่อุปทานปาล์มในปัจจุบันที่สำคัญเกิดจากต้นทุนในการผลิตสูง ซึ่งส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากเกษตรกรขาดองค์ความรู้ในการผลิตและบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ประกอบกับขาดเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่จำเป็นในการผลิตและบริหารจัดการ ส่งผลต่อการควบคุมคุณภาพและมาตรฐานผลผลิต ทำให้ราคาไม่เป็นที่พอใจในตลาดและขาดความสามารถในการแข่งขัน อีกทั้งยังขาดตลาดเพื่อรองรับผลผลิตปาล์มอย่างเพียงพออีกด้วย ซึ่งในปัจจุบันเกษตรกรส่วนใหญ่ขาดการรวมกลุ่มของเกษตรกรและภาวะผู้นำกลุ่ม จึงถูกเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลางและการขาดอำนาจในการต่อรอง มากกว่านั้นเกษตรกรส่วนหนึ่งไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง ซึ่งต้องเช่าเป็นรายปีเพื่อทำบ่อเลี้ยงปลา โดยในบางปีก็ประสบกับปัญหาขาดแคลนน้ำเลี้ยงปลาในฤดูแล้งทำให้ไม่สามารถผลิตปาล์มได้ปริมาณที่เพียงพอ ยิ่งกว่านั้น ในบางปีเกษตรกรก็ประสบกับปัญหาโรคระบาด ภัยธรรมชาติและภัยทางสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลให้ปาล์มตายเป็นจำนวนมาก ทำให้เกษตรกรขาดทุนไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนด ในขณะที่ปัญหาการจัดการห่วงโซ่อุปทานปาล์มอย่างเพียงพอในราคาที่เหมาะสมก็เป็นปัญหากับเกษตรกรส่วนใหญ่ที่ยังไม่สามารถแก้ไขได้ ในขณะเดียวกัน นโยบายภาครัฐในบางประเด็นก็ไม่เอื้อต่อการขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติ อีกทั้งยังขาดการบูรณาการร่วมกันของหน่วยงานภาครัฐ เอกชนและเกษตรกร รวมถึงขาดการประชาสัมพันธ์และรณรงค์การบริโภคปาล์มอย่างเพียงพอ จึงทำให้ผลผลิตปาล์มในบางฤดูกาลล้นตลาด ทำให้ราคาขายตกต่ำ ในขณะที่ในบางฤดูกาลก็เกิดภาวะภัยแล้ง ทำให้ผลผลิตปาล์มตกต่ำ ส่งผลให้ต้องนำปาล์มจากต่างประเทศเข้ามาบริโภคในราคาที่สูงกว่าราคาตลาด สร้างความเดือดร้อนให้กับผู้บริโภคโดยทั่วไป

2. จากการศึกษา พบว่า การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะที่เหมาะสมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการห่วงโซ่อุปทานปาล์มในปัจจุบัน สามารถอธิบายด้วยแผนภูมิรูปภาพดังนี้

ภาพที่ 2 แผนผังการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะที่เหมาะสมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการห่วงโซ่ธุรกิจปาลานิลของเกษตรกรไทย

จากภาพที่ 2 พบว่า การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะที่เหมาะสมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการห่วงโซ่ธุรกิจปาลานิล สามารถทำได้โดยการส่งเสริมความสามารถเข้าถึงข้อมูลที่เป็นในการผลิต และมีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ของเกษตรกร ในขณะเดียวกันก็จะต้องมีการส่งเสริมให้มีการบริหารจัดการกระบวนการผลิตที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดการลดต้นทุนการผลิต รวมถึงต้องส่งเสริมให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่มกันเพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการบริหารจัดการห่วงโซ่ปาลานิลร่วมกัน รวมไปถึงการ

น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภูมิปัญญาชาวบ้านและเกษตรอินทรีย์ มาใช้เป็นแนวทางในการเลี้ยงปลาในน้ำเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการประกอบอาชีพ มากกว่านั้นจะต้องสนับสนุนให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนทั้งภาครัฐและเอกชนได้อย่างสะดวกและเท่าเทียม ในขณะเดียวกันจะต้องให้การสนับสนุนชุมชนให้มีผู้นำกลุ่มที่เข้มแข็ง สร้างการมีภาวะผู้นำของผู้ในกลุ่ม รวมไปถึงการสร้างช่องทางในการจำหน่ายเพียงพอต่อความต้องการ เพื่อสร้างความสามารถทางการแข่งขันในตลาด และการส่งเสริมการสร้างรายได้และการขยายโอกาสจากการเลี้ยงปลาในน้ำให้กับเกษตรกรและชุมชน เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้ ในขณะที่การเพิ่มประสิทธิผลการเลี้ยงปลาในน้ำของเกษตรกรเพื่อความยั่งยืน ประกอบด้วย การขับเคลื่อนนโยบายในปัจจุบันที่จะก่อให้เกิดประสิทธิผลและนำไปสู่ความยั่งยืนในอาชีพการเลี้ยงปลาในน้ำของเกษตรกรมี 3 นโยบาย คือ นโยบายประชารัฐพัฒนา การส่งเสริมเกษตรอัจฉริยะ และยุทธศาสตร์ประเทศไทย ในขณะที่นโยบายที่ควรปรับปรุงและส่งเสริมเพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการเลี้ยงปลาในน้ำของเกษตรกร คือ นโยบายสาธารณะและเกษตรความแม่นยำสูง ส่วนนโยบายที่ควรปรับปรุงและส่งเสริมเพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการเลี้ยงปลาในน้ำและความยั่งยืนในอาชีพการเลี้ยงปลาในน้ำของเกษตรกร ได้แก่ นโยบายด้านการเกษตร ในขณะเดียวกันการปรับปรุงและพัฒนาประสิทธิผลของการจัดการห่วงโซ่อุปทานปลาในน้ำ เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนก็สามารถทำได้โดยการเพิ่มประสิทธิผลด้านความสามารถในการบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมาย เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนในด้านเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงการเพิ่มประสิทธิผลด้านการวัดความสำเร็จของงาน เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนในด้านเศรษฐกิจสังคม และสิ่งแวดล้อม ในส่วนของการเพิ่มประสิทธิผลด้านความสามารถเหนือกว่าระบบอื่นๆ เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนในด้านเศรษฐกิจสังคม และสิ่งแวดล้อม และการประสิทธิผลด้านการทำให้เกิดความพึงพอใจ เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนในด้านเศรษฐกิจได้ด้วยเช่นกัน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการห่วงโซ่อุปทานปลาในน้ำในปัจจุบันเกิดจากสาเหตุหลายประการ เช่น ต้นทุนในการผลิตสูง ขาดองค์ความรู้ด้านต่างๆ ขาดแคลนเทคโนโลยี ขาดแคลนที่ดิน ขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง โรคระบาดและภัยธรรมชาติ ขาดพันธุ์ปลาในน้ำ ขาดคุณภาพและมาตรฐาน นโยบายภาครัฐไม่เอื้อต่อการปฏิบัติ ขาดความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และเกษตรกร เป็นต้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นชาวบ้าน ชาวไร่ ชาวนา ที่มีพื้นฐานทางการศึกษาน้อย ฐานะค่อนข้างยากจน ซึ่งจะขาดความรู้ด้านการบริหารจัดการทั้งกระบวนการผลิตและการเงินการบัญชี อีกทั้งยังขาดความรู้ด้านการใช้และเข้าถึงเทคโนโลยีที่จำเป็นต่อการผลิต มากกว่านั้น ยังใช้การผลิตปลาในน้ำแบบตามมีตามเกิด ตามฤดูกาล พอเกิดปัญหาก็ไม่รู้ว่าจะเป็นโรคระบาดหรือภัยธรรมชาติ ก็จะทำให้ขาดทุนและไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนด สอดคล้องกับแนวคิดจาก Department of Fisheries (2016) ที่กล่าวว่า เพื่อช่วยเกษตรกรในการลดปัญหาต่างๆ เหล่านี้ จะต้องมีการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาการบริหารแนวทางการจัดการการเพาะเลี้ยงเพื่อลดต้นทุนการผลิต เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการ

ผลิตให้ได้ผลผลิตสูงขึ้น เช่นเดียวกับ Office of the National Economic and Social Development Board (2011) ที่กล่าวว่า เทคโนโลยีและนวัตกรรมจะช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขันได้ ในขณะที่เดียวกัน Subcommittee on Strategy Development and Reform Framework (2015) ก็กล่าวว่า ประชาชนจะต้องมีความมั่นคงในชีวิตมีงานและรายได้ที่มั่นคงพอเพียงกับการดำรงชีวิต มีที่อยู่อาศัยและความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สินอย่างเพียงพอ เป็นไปตามยุทธศาสตร์ประเทศไทย 20 ปี ซึ่งเป็นนโยบายหลักของรัฐบาล

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ในมิติแรก การขับเคลื่อนนโยบายในปัจจุบันที่จะก่อให้เกิดประสิทธิผลและนำไปสู่ความยั่งยืนในอาชีพการเลี้ยงปลานิลของเกษตรกรมี 3 นโยบาย ประกอบด้วย นโยบายประชารัฐพัฒนา การส่งเสริมเกษตรอัจฉริยะ ยุทธศาสตร์ประเทศไทย ทั้งนี้ก็เพราะว่า ทั้งสามนโยบายนั้น มุ่งเน้นที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการผลิตและบริหารจัดการด้านการเกษตรให้กับเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรสามารถเพิ่มผลผลิตและมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการดำเนินนโยบายเหล่านี้ สอดคล้องกับ Prawes Wasri (2015) ที่กล่าวว่า หลักการประชารัฐเป็นหลักการความร่วมมือระหว่างภาคประชาชนกับภาครัฐ และภาคธุรกิจ เช่นเดียวกับ Thapana Siriwatanapakdee (2016) ที่มองว่า เป็นการการทำงานร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและภาคส่วนต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาส่วนรวมและความต้องการของสังคมให้ลุล่วง ในขณะที่ Reuthaichanok Jingjit (2017) มองว่า แนวคิดเกษตรอัจฉริยะเป็นแนวทางการพัฒนาภาคเกษตรอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับ Subcommittee on Strategy Development and Reform Framework (2015) ที่กล่าวว่า การพัฒนาให้คนไทยมีความสุขและตอบสนองต่อการบรรลุซึ่งผลประโยชน์แห่งชาติในการที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตสร้างรายได้ระดับสูง เป็นประเทศพัฒนาแล้วและสร้างความสุขของคนไทยสังคมมีความมั่นคงเสมอภาคและเป็นธรรม ในประเด็นต่อมาก็คือ นโยบายที่ควรปรับปรุงและส่งเสริมเพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการเลี้ยงปลานิลของเกษตรกร คือ นโยบายสาธารณะและเกษตรความแม่นยำสูง ทั้งนี้ก็เพราะว่า นโยบายสาธารณะนั้นเป็นการสนับสนุนส่งเสริมเกษตรกรในด้านสาธารณะประโยชน์ในทุกมิติ ในขณะที่เดียวกัน การส่งเสริมเกษตรความแม่นยำสูง ก็จะช่วยเกษตรกรมีความสามารถในการผลิตปลานิลได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นและลดความเสี่ยงให้น้อยลงได้ สอดคล้องกับ Anderson (1994) ที่กล่าวว่า นโยบายสาธารณะเป็นการกระทำที่มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ชัดเจน ประกอบด้วยชุดหรือแบบแผนการกระทำที่ต่อเนื่อง เพื่อตอบสนองข้อเรียกร้องในเชิงนโยบายและอยู่บนพื้นฐานของกฎหมายหรืออำนาจที่ชอบธรรม ในขณะที่ Nattaphon Wattanawisut (2016) มองว่า ระบบเกษตรกรรมความแม่นยำสูงนั้นเข้ามามีบทบาทอย่างมากในการทำเกษตรกรรม ก่อให้เกิดการลดภาระค่าใช้จ่ายในหลายด้านอีกทั้งยังให้ผลผลิตที่สูง มากกว่านั้นนโยบายที่ควรปรับปรุงและส่งเสริมเพื่อให้เกิดเกิดประสิทธิผลในการเลี้ยงปลานิลและความยั่งยืนในอาชีพการเลี้ยงปลานิลของเกษตรกร ได้แก่ นโยบายด้านการเกษตร ทั้งนี้ก็เนื่องมาจาก นโยบายด้านการเกษตร เป็นนโยบายที่ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรโดยตรงและมีความสำคัญกับรายได้ ความเป็นอยู่และระบบเศรษฐกิจโดยรวมในภาคเกษตร การดำเนินนโยบายด้านการเกษตรให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ จะช่วยให้เกษตรกรสามารถผลิตปลานิลได้อย่างมี

ประสิทธิภาพและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับ Office of the National Economic and Social Development Board (2011) และ Ministry of Agriculture and Cooperatives (2007) ที่กล่าวว่า ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ได้มุ่งเน้น ให้ภาคเกษตรสู่ความเป็นเลิศ เป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรกรรมยั่งยืนจะมุ่งเน้นไปที่ความผาสุกของเกษตรกรและชุมชนการเกษตรมีความเข้มแข็งขึ้นเป็นลำดับแรก นำไปสู่การพัฒนาภาคเกษตรด้านอื่นๆ ไป

มิติที่ 2 การขับเคลื่อนนโยบายในปัจจุบันนี้จะก่อให้เกิดประสิทธิผล จะต้องให้ความสำคัญกับการเพิ่มประสิทธิผลด้านความสามารถในการบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมาย เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนในด้านเศรษฐกิจและสังคม ทั้งนี้ก็เพราะว่า การบรรลุเป้าหมายเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จของการดำเนินกิจการหรือโครงการต่างๆ ที่มีกระบวนการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและมีการลงทุนเกิดขึ้นในทุกกระบวนการ ดังนั้น การขับเคลื่อนให้เกิดผลสำเร็จจึงเป็นตัวบ่งชี้ว่า จะสามารถนำไปสู่ความยั่งยืนในทุกๆ ด้านได้ สอดคล้องกับ Anderson (1994) ที่กล่าวว่า ประเมินผลนโยบาย เพื่อให้ทราบผลว่าการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติเป็นไปตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์หรือไม่ ในกรณีที่ไม่นำไปทำตามเป้าหมายจะได้มีการปรับแผนให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์มากขึ้น ในขณะที่ การเพิ่มประสิทธิผลด้านการวัดความสำเร็จของงาน เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนในด้านเศรษฐกิจสังคม และสิ่งแวดล้อม ก็มีความสำคัญอย่างมาก ทั้งนี้ก็เพราะว่า ความสำเร็จของงานเป็นตัวชี้วัดประสิทธิภาพการดำเนินงานได้ชัดเจนที่สุด สอดคล้องกับ Buranasak Madmai (2009) ที่กล่าวว่า การจัดการกระบวนการเพื่อความสำเร็จ เป็นการจัดการกิจกรรมที่เปลี่ยนปัจจัยนำเข้า (Input) ให้เป็นผลผลิต (Output) เป็นกิจกรรมที่เชื่อมโยงกัน เพื่อจุดมุ่งหมายในการผลิตหรือการบริการให้แก่ ผู้รับบริการทั้งภายในและภายนอกองค์กร มากกว่านั้น ประสิทธิภาพด้านความสามารถเหนือกว่าระบบอื่นๆ เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนในด้านเศรษฐกิจสังคม และสิ่งแวดล้อม ก็มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมให้เกิดการขับเคลื่อนนโยบายเพื่อไปสู่ความสำเร็จได้ สอดคล้องกับ Department of Fisheries (2016) ที่กล่าวว่า กลยุทธ์การสร้างเสริมความเข้มแข็งให้แก่เกษตรกรผู้ผลิตสินค้าปลานิล เพื่อพัฒนาระบบสารสนเทศฐานข้อมูลการเพาะเลี้ยงปลานิล และเป็นการเผยแพร่ความรู้ข้อมูลด้านการประมงสู่ผู้ใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ ในขณะที่ ประสิทธิภาพด้านการทำให้เกิดความพึงพอใจ เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนในด้านเศรษฐกิจ ก็เป็นตัวแปรที่สำคัญที่ส่งเสริมให้นโยบายเกิดการขับเคลื่อนได้ ทั้งนี้ก็เพราะว่า ความพึงพอใจไม่ว่าจะต่อเกษตรกรหรือผู้ดูแลนโยบายและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย จะช่วยทำให้เกิดบรรยากาศแห่งการเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีกว่าร่วมกันอย่างสันติ การขับเคลื่อนนโยบายด้านการเกษตรเพื่อประชาชนจำเป็นจะต้องได้รับความร่วมมือกันทุกฝ่ายเพื่อบูรณาการ ความรู้ ประสบการณ์รวมถึงปัจจัยอื่นๆ ที่จำเป็นต่อการดำเนินนโยบาย ทั้งนี้ก็เพื่อให้เกิดความราบรื่นและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันสอดคล้องกับ Porter (1998) ที่กล่าวว่า การบริการให้ลูกค้าหรือผู้รับบริการเกิดความประทับใจ เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการเพื่อเพิ่มคุณค่าหรือบำรุงรักษาสินค้ารวมทั้งบริการหลังการขายเช่นการติดตั้ง การซ่อมแซม การฝึกอบรม ซึ่งสำคัญที่สุดในการสร้างคุณค่าให้กับลูกค้า

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการวิจัย พบว่า มีปัญหาและอุปสรรคในการการจัดการห่วงโซ่อุปทานปลานิลในปัจจุบัน มีดังนี้

1. ต้นทุนในการผลิตสูง โดยปัญหาส่วนหนึ่งมาจากการจัดหาลูกพันธุ์ปลานิลได้ยาก ทำให้พันธุ์ปลาที่มีราคาสูง ในขณะที่เกษตรกรบางรายไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง จำเป็นต้องเช่าที่ดินเพื่อเลี้ยงปลานิล ทำให้ต้นทุนในการผลิตสูงขึ้น ในขณะที่เดียวกันการต้นทุนทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่สูง ส่งผลให้เกษตรกรส่วนใหญ่ขาดเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ทันสมัยเข้ามาช่วยในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ดังนั้น การขับเคลื่อนนโยบายการเลี้ยงปลานิล ภาครัฐจะต้องให้การสนับสนุนพันธุ์ปลานิลให้กับเกษตรกรอย่างเพียงพอ โดยให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ทำงานบูรณาการร่วมกันกับกรมประมงในการเพาะพันธุ์ปลานิล เพื่อจำหน่ายในราคาต่ำกับเกษตรกร รวมไปถึงการจัดหาที่ดินให้แก่เกษตรกรเช่าในราคาถูกเพื่อทำบ่อเลี้ยงปลานิล พร้อมทั้งสนับสนุนเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่จำเป็น และให้ความรู้ในการใช้งานอย่างเพียงพอ

2. นโยบายภาครัฐไม่เอื้อต่อการขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติ รวมไปถึงขาดการบูรณาการร่วมกันของหน่วยงานภาครัฐ เอกชนและเกษตรกร เพื่อการพัฒนาและการประชาสัมพันธ์และรณรงค์การบริโภคปลานิล ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐควรจัดตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบายปลานิลแปลงใหญ่ โดยจะต้องประกอบด้วยตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐ เอกชนและเกษตรกร เพื่อเข้ามาบริหารจัดการและแสดงความเห็นอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกันทุกฝ่าย เพื่อให้การขับเคลื่อนนโยบายปลานิลแปลงใหญ่ได้รับการบูรณาการอย่างแท้จริง

3. ปัญหาด้านราคา กลไกตลาด และความสามารถในการแข่งขัน รวมไปถึงการขาดตลาดเพื่อรองรับผลผลิตปลานิลอย่างเพียงพอ ทำให้ผลผลิตในบางฤดูการล้นตลาด เกษตรกรไม่สามารถขายปลานิลได้ ส่งผลให้ราคาปลานิลตกต่ำ ดังนั้น รัฐบาลควรที่จะเข้ามาเป็นผู้กำหนดและดูแลราคาตลาด และอาจจะต้องเข้าไปแทรกแซงกลไกตลาดในบางครั้ง เพื่อไม่ให้ราคาปลานิลตกต่ำจนส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจการเลี้ยงปลานิลของเกษตรกรมากเกินไป

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. เกษตรกรขาดองค์ความรู้ในการผลิตและบริหารจัดการ ซึ่งอาจส่งผลให้คุณภาพและมาตรฐานการผลิตปลานิลไม่ได้รับการควบคุม ดังนั้น ภาครัฐควรให้การสนับสนุนผู้เชี่ยวชาญหรือนักวิชาการด้านปลานิล เพื่อให้ความรู้กับเกษตรกรอย่างเพียงพอและต่อเนื่อง เพื่อให้ความรู้และสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง ในการเลี้ยงปลานิลให้ได้ประสิทธิผลมากที่สุดในขณะเดียวกันก็ใช้ต้นทุนต่ำที่สุด

2. ขาดแคลนน้ำเลี้ยงปลานิลในฤดูแล้ง รวมไปถึงปัญหาโรคระบาด ภัยธรรมชาติและภัยทางสิ่งแวดล้อมที่สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ดังนั้น ภาครัฐที่ดูแลและบริหารจัดการน้ำรวมถึงเกษตรกรผู้เลี้ยง

ปลานิล จะต้องมี การวางแผนการบริหารจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ เช่นการสร้างบ่อบำบัดน้ำ หรือ การกักเก็บน้ำในรูปแบบอื่นๆ เพื่อรับมือกับภาวะขาดน้ำในฤดูน้ำน้อย ในขณะที่เดียวกันก็ต้องมีแผนการรับมือกับโรคระบาดและภัยธรรมชาติอื่นๆ ซึ่งการวางแผนที่ดีจะช่วยบรรเทาความเสียหายหรือลดการสูญเสียได้

3. การขาดการรวมกลุ่มของเกษตรกรและภาวะผู้นำกลุ่ม ซึ่งอาจทำให้เกิดการถูกเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลางและไม่มีอำนาจในการต่อรองอย่างเพียงพอ ดังนั้น ผู้นำชุมชนและเกษตรกรควรที่จะจัดให้มีการรวมกลุ่มกัน เช่น วิสาหกิจชุมชน สหกรณ์ หรือกองทุนหมู่บ้าน เป็นต้น เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มผู้เลี้ยงปลานิล และเพิ่มอำนาจในการต่อรองกับผู้ค้าคนกลาง อีกทั้งยังจะช่วยในเรื่องการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในตลาดปลานิลอีกด้วย

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาวิจัยด้านพฤติกรรมและปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกบริโภคปลานิลของคนไทยควบคู่กับการขับเคลื่อนนโยบายส่งเสริมการเลี้ยงปลานิล เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดหรือปรับปรุงนโยบายการส่งเสริมการเลี้ยงปลานิล ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคและความต้องการของตลาดทั้งภายในและภายนอกประเทศ ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรสามารถวางแผนการผลิตปลานิลได้อย่างมีประสิทธิภาพและเพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภคอย่างแท้จริง อีกทั้งยังจะสามารถทำให้เกิดการควบคุมกลไกตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ทำให้เกิดการล้นตลาดของปลานิลในบางฤดูกาล จนทำให้ราคาตกต่ำจนส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ อีกทั้งยังจะช่วยให้เกิดการพัฒนาการแปรรูปผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่องเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างครบถ้วนและเพียงพอ

References

- Anderson, J. E. (1994). *Public policy-making: An introduction* (2nd ed.). New York: Mifflin.
- Department of Fisheries. (2016). *Fisheries Statistics of Thailand 2016* Freshwater Fisheries Research and Development Bureau. Retrieved from <http://www.fisheries.go.th/freshwater/>
- Jingjit, R. (2017). *Inside "Smart farmer" just a new concept or will turn the face of Thai agriculture*. Retrieved from <http://www.tpsoc.moc.go.th/sites/default/files/1074-img.pdf>
- Madmai, B. (2009). SCADA: Intelligent technology, centralized control and evaluation systems. *Journal of Technology Promotion*, 36 (206), 66-69.

- Ministry of Agriculture and Cooperatives. (2007). *The policy to promote cooperative*. Bangkok: Department of Cooperative Promotion.
- National Strategic Framework (2015-2027), 2nd edition (17 September 2015) Retrieved from http://www.planning.kmutnb.ac.th/data/R1_59.PDF
- Office of Agricultural Economics. (2016). *Potential for production and marketing of tilapia*. Bangkok: Bureau of Agricultural Economics. Ministry of Agriculture and Cooperatives.
- Office of the National Economic and Social Development Board. (2011). *National Economic and Social Development Board No. 10 (2007-2011)*. Bangkok: Office of the Prime Minister.
- Phimpimon, T. (2017). *Training in fish nurseries in the groove and water, Logan garden based on cost reduction and environmental impact, to enter the organic aquaculture system*. Chiang Mai: Faculty of Fisheries Technology and Water Resources Maejo University.
- Phongsrihadunchai, A. (2014). *Agricultural extension promoting system. Documents for discussion at the Provincial Agriculture and Cooperative Meeting on 27 February 2014 at the Office of Agricultural Economics*. Bangkok: Office of Agricultural Economics.
- Porter, M. E. (1985). *Competitive advantage: Creating and sustaining superior performance*. New York: Free Press.
- Sarikanya, C. (2015). *Workshop on driving the work according to the important policy of the government and the Ministry of Agriculture and Cooperatives. Thursday 11 February 2016. At Vayupak Room 3-4, Centara Hotel, Government Center and Convention Center*.
- Siriwattanapakdee, T. (2016). *Civil Society: Economic Development, Foundations, and the Public*. Bangkok: Department of Social Development and Welfare.
- Subcommittee on Agricultural Preparedness to ASEAN Community. (2013). *Opportunity to Thai agricultural products to the ASEAN community*. Bangkok: Ministry of Agriculture and Cooperatives.
- Subcommittee on Strategy Development and Reform Framework. (2015). *The 20-year*

- Sutthichaiya, J. (2016). *Office of Agricultural Economics shown the index of agricultural income in March rose 29.90%. Expect more April*. Retrieved from <https://www.kasetkaoklai.com/home/2017/04/สศก-เผยดัชนีรายได้เกษตรกร/>
- USAID. (2006). *U.S. Agency for International Development's (USAID) Most Serious Management and Performance Challenges*. Washington, DC: U.S. Agency for International Development.
- Wasri, P. (2015). *Civil Society Development Strategy*. Bangkok: Seutawan.
- Wattanawisut, N. (2016). *Government Infrastructure Database for Science and Technology*. Bangkok: National Research Council of Thailand. Ministry of Science and Technology.
- Yamane, T. (1967). *Statistic: An Introductory Analysis*. New York: Harper & row.